

УДК 94 (477.7)

Коваль Г.П., Новософронівська школа I-III ступенів Новоодеського району Миколаївської області.

Коваль Геннадій Павлович (1968 р.н.). Закінчив історичний факультет Миколаївського педінституту у 1991 р. Вчитель Новософронівської школи I-III ступенів Новоодеського району Миколаївської області. У 2002 р. закінчив аспірантуру Миколаївського державного педуніверситету. Тема наукового дослідження – “Діяльність органів міського самоврядування півдня України в галузі міського господарства, промисловості й торгівлі наприкінці XVIII – на початку XX ст.”

ДІЯЛЬНІСТЬ АНАНЬІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДУМИ В ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ТОРГІВЛІ

У статті розповідається про діяльність Ананьївської міської думи та Ананьївської міської управи в галузі промисловості та торгівлі в 1860-1917 роках, їх роль у зростанні кількості населення, промислових підприємств та торгових закладів, відстоюванні інтересів промисловців та торговців, значення міста Ананьєва як промислового та торгового центру Херсонської губернії Південної України.

In the article that Ananewskoi is told about activity of Ananewskoi city thought city justice in industry of industry and trade in 1860-1917 years, growth of population, growth of amount of industrial enterprises and auction establishments, defending of interests of industrialists and merchants, value of the Ananiewa city as shopping center of the Kherson province, South Ukraine industrial and.

Під час проведення реформ місцевого самоврядування в незалежній Україні велику увагу стали приділяти історії малих міст, діяльності їх органів міського самоврядування в галузі торгівлі та промисловості. Автор вважає за доречне проаналізувати діяльність Ананьївської міської думи в галузі торгівлі та промисловості, показати кількісний склад закладів торгівлі та промисловості, привести дані про нерухоме майно міста, його кількість та цінність, державний податок з нерухомого майна міста Ананьєва, постанови

Ананьївської міської думи про використання міської землі, організацію торгівлі, збори із закладів торгівлі та промисловості, дані про ці збори з бюджетів міста Ананьєва за різні роки. Ці питання практично не розглядалися в історичній літературі.

Ананьїв, повітове місто Херсонської губернії, в кінці 80-х років XIX століття налічувало 14018 осіб, з них 6976 чоловіків та 7042 жінки. Надалі кількість населення зростала, про що свідчить наведена табл. 1:

Таблиця 1

Динаміка зростання кількості населення в Ананьєві у 80-х р. XIX ст. – на початку XX ст. [1]

Роки	Всього населення	В тому числі		Землі, дес.
		Чоловіків	Жінок	
80-і рр. XIX ст.	14028	6976	7042	11767
Середина 90-х рр.	15622 2954 двори	7653	7969	11600
1897	16713	8174	8539	11619
1914	22150			

Таким чином, за 30 років кількість населення в місті зросла у 1,5 раза не лише за рахунок природного росту, а й у зв'язку з розвитком промисловості й торгівлі, що сприяло переселенню зuboжілих сільських мешканців у міста.

У перші пореформені десятиріччя в місті велась торгівля землеробськими продуктами, фабрики відсутні [2]. У 1875 році промисловість Ананьєва була представлена підприємствами, що виробляли товарів на 7200 руб., з них кінні млини – на 7000 руб.

У місті була пожежна команда: 6 робітників, 6 коней, 1 машина, на її утримання управа в 1894 році виділяла 2,6 тис. руб.; функціонували типографія, фотографія, книжкова лавка, 2 торгові бані, міські скотобійні. З 11600 дес. міської землі під садибами нараховувалось 1011 дес., ріллі – 8245 дес., лук – 143, лісу – 32, садів та городів – 474, сіножатей – 600, пасовищ – 267, плавень – 334, непридатних земель – 494 дес. За даними 1897 року, 9600 дес. здавалося в оренду [3].

У кінці XIX ст. в Ананьєві почали виникати ремісничі й промислові підприємства. Вони були представлені салотопним заводом з річним доходом 0,7 тис. руб., миловарним – 0,5 тис., трьома заводами мінеральних вод – 1,2 тис., двома олійницями – 2 тис., чотирма паровими млинами – 5,6 тис., 46 вітряками – 13,8 тис., чотирма цегляними заводами – 7,1 тис., двома слюсарними майстернями – 2,3 тис., трьома ювелірними майстернями, 5 кузнями – 3 тис., 5 столярними майстернями – 3,4 тис., трьома бондарнями – 1,4 тис., двома колісними – 0,8 тис. руб., 15 взуттєвими майстернями, 10 чоботарнями. В місті нараховувалися 3 лісні склади, 11 хлібних комор. На промислових підприємствах працювало 23 постійні робітники, а сезонних – значно більше. В 1900 році в Ананьєві було 13 кінських заводів, 3 парові млини, 146 промислових та ремісничих підприємств з 280 робітниками та обсягом виробництва у 239 тис. руб. [4].

Набула подальшого розвитку торгівля: в 1894 році функціонували 112 лавок (мануфактурних – 14, галантерейних – 7, бакалійних – 25, різних харчових продуктів – 23, інших товарів – 43). У місті було 4 оптових склади вина та спирту, 17 винних погребів, 2 пивні лавки, 11 трактирів, 2 базарні площі. Тут збирався досить значний ярмарок, бували базари. Продавалося до 200 тисяч пудів хліба, різних товарів – на 60000 руб., коней – до 1000 голів, волів – до 2000, корів – 1000, гульової худоби – 1000, овець – 800 та свиней – 800 голів [5].

До початку XX ст. Ананьїв був занедбаним населеним пунктом, більш схожим на село, ніж на місто; з прокладенням залізниці та побудовою шосе до станції Жеребкове значення міста значно зросло. Промислових підприємств у місті – 87 з 146 робітниками та обсягом виробництва близько 150000 руб., у тому числі було 5 парових млинів, 47 вітряних, 1 салотопня, 1 миловарня, 2 олійниці,

5 цегельень, 6 бондарень, 6 кузень, 3 підприємства для вироблення коліс і возів та інші.

У місті – дві друкарні, книжковий магазин та бібліотека, з 1881 року існувало товариство взаємного кредиту, розплідник лісного відомства. Тут перебували предводитель дворянства, міський голова Ананьєва, воєнний начальник та справник, повітова земська управа та Ананьївська міська управа, камери міського судді, повітового члена окружного суду, судовий слідчий, земський начальник, 2 нотаріуси, лісник, акцизний наглядач з 2 помічниками, казначейство [6].

Перед Першою світовою війною Ананьїв простягнувся на 10 верств уздовж річки Тилігул. У місті працювали міський банк, позичково-ощадне товариство, друкарня, пошта, телеграф. Відкривалися зернові склади, бакалійні, галантерейні магазини, лавки [7].

Місто мало самоврядування – міську думу та управу. Наведемо список гласних та кандидатів у гласні, обраних до Ананьївської міської думи на чотириріччя з 1894 року за новим міським положенням, прийнятим 11 червня 1892 року для з'ясування її соціального складу. Були обрані: Гаспль Іван Матвійович, статський радник; Балдескул Олександр Інокентійович, титулярний радник; Недзведзький Василь Антонович, колезький регістратор; Смирнов Василь Іванович, статський радник; Волохов Петро Петрович, колезький радник; Акапатов Віктор Васильович, дворянин; Коняхін Олександр Андрійович, дійсний студент; Коршунов Тихон Іванович, купець; Іваненко Михайло Іванович, статський радник; Флоринський Микола Сергійович, дворянин; Постова Пантелій Федорович, міщанин; Жеглов Володимир Никифорович, підполковник; Лабутін Олександр Семенович, міський лікар; Чинірьський Вітольд Олександрович, міський лікар; Трандасир Яким Степанович, міщанин; Плугар Степан Федорович, міщанин; Гребенніков Сергій Петрович, земський лікар, Брашеван Степан Андрійович, дворянин. Кандидатами в гласні були Ганул Василь Платонович, міщанин; Лісугін Павло Олексійович, міщанин; Гребенніков Микола Петрович, міщанин. Отже, в Ананьївській міській думі, обраній в 1894 році, були представники різних соціальних верств міста [8].

Міську управу в 1911-1912 рр. очолював голова, член Державної Думи Російської імперії, колезький асесор Олександр Андрійович Коняхін, члени управи – статський радник Павло Миколайович Мойсеев, він був заступником міського голови, та дворянин Петро Васильович Парадиський [9].

У 1914 році управу очолював голова, надвірний радник Микола Сергійович Флоринський, членами управи були Микола Захарович Горецький та Павло Іванович Бриненко [10].

Утримання місцевого самоврядування Ананьєва здійснювалося за рахунок різних міських зборів і становило у 1868 р. – 5321,04 руб., 1895 р. – 13740, 1900 р. – 15306 [11].

Таблиця 2

Прибутки і витрати міського самоврядування [12]

Рік	Прибутки (в руб.)	Витрати (в руб.)
1895	57680,67	57693,54
1898	56200	51200
1900	73433,92	73433,92

Прибутки надходили з нерухомого майна, зборів від торгівлі та промислів, мита, з міського майна та оброчних статей, з міських споруд та ін.

Гроші витрачалися на державні потреби, зокрема на покриття витрат з військово-квартирної повинності, утримання державних установ.

Таблиця 3

Кількість одиниць нерухомого майна та його вартість [13]

Рік	Одиниць майна	Вартість майна	Сума податку (в руб.)
1877		208335	770,06
1893	2725	306380	2124
1895	2609	309290	2119
1898	2362	327755	2843
1899	3013	324980	2702
1904	2261	361365	2646

За “Городовим положенням” від 16 червня 1870 року Ананьївська міська дума мусила дбати про забезпечення жителів міста продовольчими товарами, облаштування базарів, захист і розвиток місцевої торгівлі та промисловості, устрій торгової поліції та порядок її дій тощо. Вона видавала обов’язкові постанови: про внутрішній розпорядок на ярмарках, базарах; охорону порядку в місцях торгівлі та промислів, час відкриття і закриття торгових і промислових закладів у вихідні та святкові дні, дотримання правил питного збору. Дума встановлювала розміри мита з купецьких свідоцтв та квитків на лавки, збори (такси) при клеймуванні мір довжини та ваги [14].

Так, 1 липня 1875 року було прийнято постанови про роздачу запасного капіталу, побудову народних шкіл та залучення до цієї справи місцевих підприємців, вибори гласних міської думи, утримання сирітського суду та ін. 6 липня дума ухвалила обмежити владу її голови [15].

1 жовтня 1876 року дума прийняла постанову по доповіді міської управи про дозвіл на продаж пустих місць в Ананьєві, оренду приміщення для прання білизни, облаштування в місті пекарні з премією для випікання хліба кращої якості [16].

10 листопада 1876 року міською думою було ухвалено віддати з торгів місця на церковній площі під побудову тимчасових лавочок [17].

Промисловці та підприємці міста активно долучалися до виконання різних робіт. Так, міська управа оголосила, що в приміщенні управи мали відбутися усні торги 22 листопада 1876 року

з переторжкою через три дні, на віддачу до підприємства опалення та освітлення Ананьївського тюремного замку. Торг підприємству було визначено з суми 1620 руб. Усіх, хто мав бажання і право взяти на себе цей підряд, запрошували до приміщення управи 22 листопада 1876 року з законними заставами для ознайомлення з умовами підприємства [18].

Управа оголошувала торги на користування міською землею. Так, на усних торгах 14 грудня 1876 року, з указаною через три дні переторжкою, було віддано на трирічне оброчне утримання з 1 січня 1877 року по 1 січня 1880 року міської плантації площею 22 дес. 2375 сажнів, на якій росли вербовий гай, очерет та була орна земля; город, сад та очерет площею 9 дес. 900 сажнів та міська плавня з очеретом, папороттю та осотом площею 1 дес. Торг почався з ціни на ділянки 103 карбованці 5 коп., 57 руб. та 45 руб. 40 коп. Усіх бажаючих взяти на оброчне утримання перелічені статті було запрошено до Ананьївської міської управи 14 грудня 1876 року з відповідними паперами для ознайомлення з умовами підприємства [19].

29 вересня 1877 року дума затвердила розпис числа питних закладів, які відкривалися в Ананьєві в поточному році. В межах Ананьєва їх мало діяти 12, поза міською межею – 4, а всього – 16. Не дозволялося відкриття подібних закладів на глухих вулицях та в провулках [20].

23 грудня 1893 року дума прийняла постанову по доповіді міської управи щодо заяв власників трактирів про дозвіл їм продовжувати утримання своїх закладів у 1894 році [21].

6 березня 1894 року Ананьївською міською думою було прийнято постанову за пропозицією Херсонського губернатора стосовно обговорення питання про найкращу постановку торгівлі худобою та м'ясом, також прийнято постанову по доповідді управи щодо стягнення недоїмок за орну землю і з нерухомого майна та про дозвіл короточасних розстрочок недоїмок бідним під підписку [22].

Міська дума запроваджувала певні заходи із забезпечення санітарії та гігієни: приміщення, призначені для приготування та продажу харчових припасів і напоїв, до початку в них робіт повинні були попередньо оглянуті міською санітар-

ною комісією та після схвалення зобов'язані мати відповідну вивіску. Ці обов'язкові постанови набували сили в лютому 1900 року після закінчення двотижневого терміну з дня останнього надрукування в "Херсонських губернських відомостях" [23].

Таким чином, Ананьївська міська дума відіграла велику роль у розвитку торгівлі та промисловості міста Ананьєва наприкінці 1860-х – 1917 роках, регламентувала розвиток торгівлі, давала дозвіл на відкриття промислових підприємств, закладів торгівлі.

Література

1. Новороссийский календарь на 1892 год. – Одеса, 1891. – С. 165-166; Малый энциклопедический словарь. С приложением кратких руководств по различным отраслям знания и словарей иностранных языков. – СПб., 1899. – Т. 1. – С. 154.
2. Там само. – Т. 2. – СПб., 1890. – С. 703.
3. Херсонские губернские ведомости (далі – ХГВ). – 1876. – 11 декабря.
4. Новый энциклопедический словарь. – Том 2. – СПб., 1902. – С. 494-495.
5. Список населенных мест Херсонской губернии и статистические данные о каждом поселении. – Херсон, 1896. – С. 14.
6. Там само.
7. История городов и сел Украинской ССР. Одесская область. – К., 1978. – С. 166.
8. ХГВ. – 1894. – 13 апреля.
9. Вся Россия. – Т. 1. – СПб., 1913. – С. 772; Памятная книжка Херсонской губернии на 1911 год. – Херсон, 1911. – С. 210.
10. Памятная книжка Херсонской Губернии на 1914 год. – Херсон. 1914. – С. 428.
11. ХГВ. – 1895. – 25 ноября; 1900. – 15 марта; Памятная книжка Херсонской губернии на 1917 год. – Херсон, 1917. – С. 456.
12. Большая энциклопедия. – Т. 1. – СПб., 1902. – С. 566; ХГВ. – 1900. – 15 марта.
13. ХГВ. – 1876. – 11 декабря; 1894. – 5 февраля; 1895. – 3 мая; 1898. – 17 января, 25 ноября; 1904. – 15 января.
14. Свод законов Российской империи. – СПб., 1876. – Т. II; Ч. I. – С. 442-443, 451.
15. ХГВ. – 1876. – 11 февраля.
16. Там само. – 4 декабря.
17. Там само. – 11 декабря.
18. Там само. – 30 октября.
19. Там само. – 27 ноября.
20. Там само. – 1877. – 4 декабря.
21. Там само. – 1894. – 12 января.
22. Там само. – 6 апреля.
23. Там само. – 1900. – 5 февраля.

Надійшла до редколегії 15.11.2007 р.